بێجگە لە گوتەی یادنامە، هەر بابەت و نوسین و هەواڵێک بڵاوبکرێتەوە، سەرپەرشتیاری ئەم بڵاوکراوەیە لێی بەرپرسیار نییە، ئامانجمان تەنها نوسینەوەی ڕووی ڕاستی و یادەوەری جەنگاوەرە دێرینەکانمانە....

یادنامە

YADNAMA

سەرکەوت محەمەد فەتاح(جیهاز)
سەرپەرشتی بڵاوکردنەوەی دەکات
Amsterdam
Holland

بڵاوکراوەیەکی گشتییە یاداشت و یادەوەری دێرین دەگێڕێتەوە

ژمارە 10 — 14 November 2019 — 14 ی نۆڤێمبەری 2019

235 ساڵ لەمەوبەر شارێک بە وشە دروستکرا، شـــارێک کرایە حەوزەی گەشەسەندی بیر و سەکۆیەک بۆ داهێنان

سلێمانی شوێنی ڕەنگە جیاوازەکان و بیرە جیاوازەکان

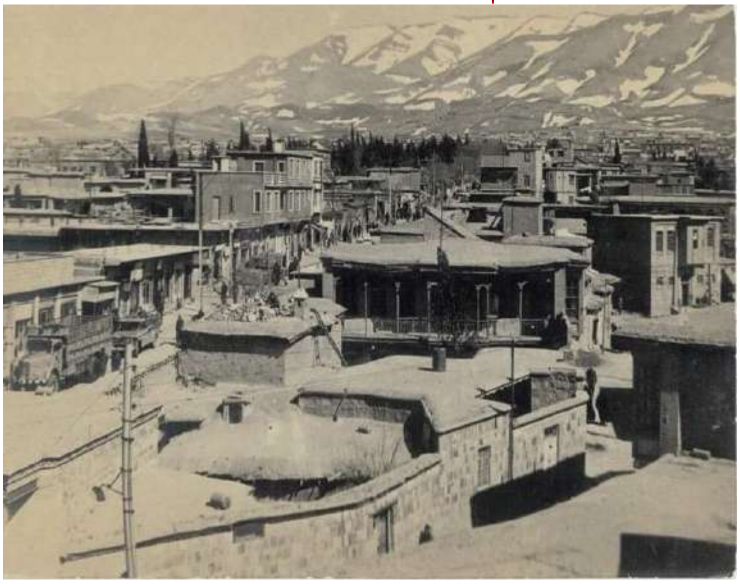

٢٣٥ ساڵ لەمەوبەر شارێک بە وشە دروستکرا، شارێک کرایە حەوزەی گەشەسەندی بیر و سەکۆیەک بۆ داهێنان، شارێک بوە قوتابخانەی بیری شۆڕش و دەبێتە زۆنێک بۆ ئەدەب، سلێمانی شوێنی ڕەنگە جیاوازەکان و بیرە جیاوازەکان، سلێمانی یەک ڕەگ و موتربە بە دنیایەک میوی فکری ڕەنگاو ڕەنگ، شارێک تێیدا ئەدەب پێ دەگرێ و موزیک سەما دەکات و شیعر دەبێتە پۆلە ڕیشۆڵەی گوێژە و زۆر کات ئاسمانی ئەم شارە پڕ دەبێت لە ڕیشۆڵەی شیعر، شارێک هەموو شاعیرەکان لێرە شیعرەکانی خۆیان لە قەفەز دەردەهێنن و هەر لێرە فێری فڕین دەبێت، یادی سلێمانی تەنها یادێکی ڕوت نیە، تەنها یادی شارێک نییە وەک دانیشتوان بەڵکو ئەم یادە یادی گەشەسەندی فەرهەنگ لە سلێمانیەوە دەباتە یەک بە یەکی شارەکانی تری کوردستان و دەیکات بە یەخەیانەوە، ئەم یادە پیرۆز دەکەین وەک ئەوەی بچینە قوڵایی فەرهەنگەوە، پیرۆزە یادی ٢٣٥ ساڵەی دروستبوونی حەوزەی فەرهەنگی و ئەدەبی.

سلێمانی .... پایتەختی رۆشنبیریی کورد

ئامادەکردنی: تۆفیق سەعید محەمەد

لە گوتەیەکیدا بەڕێز مام جەلال دەڵێت: ((سلێمانی بۆ ئەوە دروستبووە شاری دەستپێشخەری و نوێسازي و داهێنان بێت)).
شاعیری گەورەی گەلەکەمان "شێرکو بێکەس" گیانی شاد بێت لە کۆپلە شیعرێکیدا دەڵێت:

سلێمانی تووپەکیشە هەموو ساڵێ
بە مشاری ڕقێکی نوێ ئەیبڕنەوە
ئەو دێتەوە... ئەیبڕنەوە
جارێکی تر هەر دێتەوە
....

لە مێژە ئەم شارە نەک شیاوە پایتەختی ڕۆشنبیری کوردستان بێت، بەڵکو مێژوو سەپاندویەتی ئەو نازناوە بە باڵای ببڕێت... کە دەڵێن پیرەمەگروونی سەرکەش، کەرکوکی زێڕی ڕەش، سنەی خوێناوی چاوگەش، مەهابادی بە باڵا براو ڕەش..... هەڵبەتە نازناوی خۆیانە، کە دەڵێن بەردەقارەمان.. قارەمانێکی لە ئامێزدا حەشاردا، کە دەڵێن پیرە شاری هۆلاکۆ بەزێن بەڵێ بەزاندبووی، سلێمانیش لە رۆشنبیریدا لێوالێوە بە گەواهی دوژمنان پێش دۆستان. ئەوەتا سەدامە دیکتاتورە گۆڕکراوەکە چییکرا کردی تا بە ڕاشکاوانە پێیی لێنا ((سليمانية مدينة صعبة))، ئەم گوتەیەی زۆر هەڵدەگرێ، بەڵام واتای ئەم شارە قورسە دەرەقەتی نایەین هەرچەندە کەمی پێنەکردوو بۆی بلوایە، ئەوە لوێچێک بوو لە خەرمانی تاوانباري و ئێستا هەموومانی لە عەرعەر توند دەکرد.
سلێمانی لەدایکبووی ساڵی 1784 ی زایینە واتە تەمەنی 235 ساڵە کە دەڵێین شیاوی پایتەختی رۆشنبیرییە، زیادەڕەویمان نەکردووە و شارچێتي و دەفەرچێتي و توند ڕەوی ناکەین و مافی خۆیەتی، ئەوەتا کۆنترین مەڵبەندی ژیانی مرۆڤایەتی لە گوندی "چەرمو" بووە، کە تەنها ٥٠ کیلومەتر ئەولای سلیمانی کەوتووە و مێژووەکەشی دەگەڕێتەوە بۆ 7000 ساڵ پ.ز، کە کۆنترین کاری گۆزەگەریی تیا دۆزراوەتەوەو گوندێکی کشتوکاڵی بووەو ژیانی تیا گوزەراوە،...لە ئەشکەوتی هەزارمێردی باشوری سلێمانیدا ئاسەواری مرۆڤایەتی هەزاران ساڵ پێش زایینی تێدا دۆزراوەتەوە.

بڕوانە ل 2

پاشماوەی سلێمانی .... پایتەختی رۆشنبیریی کورد- ئامادەکردنی: تۆفیق سەعید محەمەد

ئەمشارە بەم تەمەنە کورتە، کە شارێکی لاوە لە چاو شارانی تردا و بە دەستی کورد بنیاتنراوە، هەر لە مێژووی نزیکیدا چەندین سەروەری تۆمار کردووە: لە ساڵی 1918دا یەکەمین فەرمانڕەوایی لە کوردستان لەسەر دەستی شێخ مەحموودی نەمر ڕاگەیانرا و ئاڵای کوردستانی تیا شەکایەوە و حکومەتی تیا ڕاگەیاندرا و شێخ مەحموود بووە مەلیکی کوردستان، حکومەت پێکهێنرا بە هەموو دامودەزگاکانیەوە و تەنانەت پوولی کوردستان بۆ پۆستکردن چاپکرا. ئەم کەڵە پیاوە بووە قەڵای پۆڵایین لە بەردەم ئینگلیزی داگیرکەردا و چاویان پێ بەرایی نەهاتوو بە فڕۆکەکانیان شاری سلێمانیان کاولکرد، شێخ مەحموود بۆ هاوکاری هاوڵاتیانی خوارووی عێراق لە ڕاپەرینەکەیاندا لە ((رومیسە)) هاوکاریکردن و عەرەبەکانیش بۆ بەرزی کورد ((هۆسە)) بەناوبانگەکەیان، کە لەو بۆنەیەدا داهێنا دووبارە و چەندبارەیان دەکردەوە کە دەیانگوت: ((ثلثین الجنة لهادينا و ثلث لكاك أحمد و أكراده))..... واتە (دوو بەشی بەهەشت بۆ پیغەمبەرە "د.خ" و بەشەکەی تریش هی کاک ئەحمەدی شێخ و کوردەکانیەتی). لە ساڵی 1922 دا رۆژنامەی ((بانگی کوردستان)) لەسەر دەستی ((موستەفا پاشای یاموڵکی))، بە سێ زمانی کوردی، عەرەبي و فارسی بەچاپگەیەندرا و هەر لەو ساڵەشدا هەر لەسەر دەستی ئەو کەڵە پیاوە ((جەمعییەی کوردستان)) دامەزرا و پاشان کۆمەڵەی لاوان و کۆمەڵەی فیداییانی وەتەن و دواتریش کۆمەڵەی برایەتی دامەزرا. هەر لە سەردەمی حکومەتی کوردستاندا لە ساڵی 1923 دا رۆژنامەی ((بانگی حەق)) لە سلێمانی لە ئەشکەوتی "جاسەنە" بەچاپگەیەندرا، هەر لەو ساڵەشدا رۆژنامەی ((ئومێدی ئیستیقلال)) چاپکرا و دیسان لە ساڵی 1922 "شێخ نوری شێخ صالح" رۆژنامەی "رۆژی کوردستان"ی گەیاندەچاپ. پیرەمێردی نەمریش لە غوربەت گەڕایەوە زێدی خۆي و کەوتە چاپکردنی رۆژنامەی ((ژیان))، کە پاشتر کرا بە "ژین" و خۆی تا لە ژیندا بوو چاپیکرد و پاش خۆیشی نەوەکاني و دوای ئەمانیش "کاکەی فەلاح"ی شاعیر درێژەی بە چاپکردنیدا. لە ساڵی 1926 دا مامۆستا "فوئاد ڕەشید بەکر" یەکەمین شانۆگەریی کوردی گەیاندە سەر تەختەی شانۆ و دیدەی بینەرانی پێگەشاندەوە، لە ژێر ناوی (زانین و نەزانی) لە ئامادەکردن و دەرهێنانی خۆی. لە ساڵی 1930 دا و لە رۆژی 6 ی ئەیلولی ڕەشدا ڕاپەرینی جەماوەریی خوێناوی بەردەرکی سەرا روویدا، کە خوێنی گەشی لاوەکانی تیا ڕژاو پیرەمێردی شاعیریش بە هەڵبەستە بەنێوبانگەکەی بۆ ئەو بۆنەیە لاوایەوە. لە ساڵی 1939 دا یەکەمین پارتی رامیاری لەم شارەدا سەریهەڵدا بە ناوی "حیزبی هیوا" بە رابەری کەسایەتی رووناکبیر "ڕەفیق حیلمی". لەساڵانی چلەکاندا یەکەمین قوتابخانەی کچان لە سلێمانی کراوەتەوە و خانەوادە ناودارەکانی شار و چینەکانی تریش کچانیان ناوەتە بەر خوێندن بە هاندانی ژنە ناوداری کورد "حەپسەخانی نەقیب".

لەساڵی 1956 و لە بواری وەرزشدا یەکەمین یانەی وەرزش بە ناوی "یانەی وەرزشی سلێمانی، کە گشت بوارەکانی وەرزشی لە خۆگرتبوو هاتەگۆڕێ لەسەر ئاستی کوردستان.

لە بواری هونەریشدا هەر لەساڵی 1956 دا "کۆمەڵەی هونەرەجوانەکان" دروستبوو، کە زۆر لە بوارەکانی هونەری تێدا بوو، لە گۆراني و مۆسیقاو نواندن بە رابەریی هونەرمەند "ڕەفیق چالاک" کە تیپي مۆسیقای مەولەوی هەر لەو سەردەمەدا هاوکاری ئەمان و لەگەڵیاندا کاریاندەکرد و کە بریتیبوون لە هونەرمەندان "قادر دیلان، ولیام یوحەننا، نەجاتی عەبدە، حاتەم ڕەش، بەهجەتی سەعاتچی" و ئەوانیتر.

لە بارەی هونەری شێوەکارییەوە لە عێراقدا "جەبرا ئیبراهیم جەبرا" لە کتێبێکیدا دەڵێ: "هونەری شێوەکاری لە سلێمانیەوە دەستپێدەکات". حەسەن فەلاح و بەدیع باباجان و ئازاد شەوقی و دەیان بەهرەمەندی هونەری لەم شارەدا دەبینران. لەساڵی 1927 دا و بۆ یەکەمجار ئامێری موزیکی کەمان هاتە شاری سلێمانی، کە کەسایەتی هونەرمەندی شارەکە "حەمە صالح عەنبەر" هێنای. لە کۆتایی 30ەکاندا گروپێکی شانۆیی و میوزیکی هاتنە شاری سلێمانی لە بەغداوە، کە بریتی بوون لە مامۆستا "حقی شبلی و بەشارە واکیم" و خانمە هونەرمەندی گۆرانیبێژی عێراق "عەفیفە ئەسکەندەر".

لەساڵی 1947 دا لە سلێمانی یەکەم خولی مۆزیک کرایەوە لەسەر دەستی مامۆستا "حەننا بەترس" کە راهێنان و مەشقی بە هونەرمەندان مامۆستا "قادر دیلان و بەهجەتی سەعاتچی" و هاوەڵەکانیان کرد، ئەمە بووە بنەمایەک بۆ دروستبوونی تیپی مۆسیقای مەولەوی.

لە ساڵی 1967 دا تیپی مۆسیقای سلێمانی پێکهات لەسەر دەستی هونەرمەندان: "ولیام یوحەننا و ئەنوەر قەرەداغی و خالید سەرکار و فەرەنسیس داود و محمد صالحی نای و حسین جونبوش" و ئەوانیتر.

لێرەدا گەرەکە ئاماژە بە مامۆستای میوزیکی کۆچکردوو "ولیام یوحەننا" بدرێ، کە رۆڵێکی گرنگی بووە، لە راهێنان و فێرکردنی هونەرمەنداندا لە ساڵەکانی پەنجاوە تا ئەو رۆژەی کۆچی دوایی کرد، گیانی شاد بێت. لەساڵی 1969 دا تیپی موسیقای سلێمانی و تیپی نواندنی سلێمانی پێکەوە کاریان دەکرد و ئاهەنگی مۆسیقا و نواندنیان دەگێڕا پاشان لێک جیابوونەوە، هەریەکە بە ناوی خۆیەوە"تیپي مۆسیقای سلێمانی" و "تیپی نواندنی سلێمانی" و هەریەکەیان مۆڵەتی فەرمی خۆیان وەرگرت و دەستیانکردە کاری هونەریی. لەساڵی 1969 دا کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کوردی دامەزرا کە بوارەکانی ئەدەبو هونەری لەخۆگرتبوو پاشان ناوی گۆڕا بۆ کۆمەڵی هونەرەجوانەکان و لقیشیان لە شوێنەکانی تردا هەبوو. لە ساڵی 1971 دا "تیپی موزیکی زانکۆ" لەسەر دەستی هونەرمەند "ئەنوەر قەرەداغی" دامەزرا. لە ساڵانی حەفتاکاندا تیپی مەولەوی دامەزرا دیارە ئەمانیش رۆڵی خۆیانبوو.

لەساڵی 2002 تیپی ئۆرکسترای سلێمانی دامەزرا و لەساڵی 2003 دا تیپی مۆزیکی کێژان لەسەر دەستی هونەرمەند "ئەنوەر قەرەداغی" دامەزرا. سلێمانی هەمیشە شاری بەرخۆدان و بەرەنگاریی بووە، بۆیە شۆڕشی ئەیلوولی ساڵی 1961 لە سلێمانیەوە بڵێسەی سەند. لەساڵی 1963 دا کۆمەڵکوژیی لاوان و رۆشنبیران و وەرزشەوان و کەسانی سڤیلی ئەم شارە، لە رۆژی شوومی 9ی حوزەیراندا لە ئەنجامی قەدەغەی هاتوچۆ لە لایەن تاوانباری مێژوو "زەعیم سدیق" ئەنجامدرا، کە دەیان رۆڵەی ئەم شارەی کۆکوژ کرد، لە "حامیەی سلێمانی،"کە پاشان ئیسکوپروسکی پیرۆزیان لە بۆنەیەکی شایستەدا گوێزرایەوە بۆ گۆڕستانی شەهیدان کە چڕترین گۆڕستانی شەهیدانە و پڕە لە شەهیدانی گیانفیدایوو قەڵەم، بە خۆشحاڵیەوە مۆڵگەی حامیەی ئەوکات ئێستا بۆتە "پارکی ئازادی" و پانۆرامای ئەو شەهیدانەی تێدایە.

یەکەمین زانکۆ لە کوردستاندا لە سلێمانی دەرگای ئاوەڵابوو لەساڵی 1968 دا بەناوی زانکۆی سلێمانی، کە بووە لانکەی رۆشنبیریو مینبەری زانست و ئەدەب بەڵام دوژمنی سەرسەخت چاوی پیا هەڵنەهاتوو بە بیانووی نائارامی ئاساییشیەوە رایگواست و ناوەکەشی گوڕیو دایە شاری هەولێر.

ماوێتی

ئیلهام ئەحمەد؛ ئەو ژنەی ڕەنگەکانی لە ڕۆژئاوا تێکەڵکرد

هێمن حەسەن

خاتونێکی هێمن و لەسەرخۆیە، بەڵام توندە لە مامەڵەدا، بە ئارامی دەستەواژەکان دەدرکێنێت و دەزانێت چۆن هەڵیاندەبژێرێت. ئەو ئەندازیاری بەشدارپێکردنی نەتەوەو ئاینە جیاوازەکان بوو، لە ئیدارەی خۆسەری. ئێستاش وڵاتان و کیشوەرە جیاوازەکان دەبڕێت بۆ مانەوەی ئەو قەوارەیە و پاراستن و هێشتنەوەی خەڵکەکەی لەسەر خاکەکەیان. ئەو ژنە سیاسەتوانە ئیلهام ئەحمەدە کە لەگەڵ دەستپێکردنی هێرشی تورکیا بۆ سەر ڕۆژئاوا، زیاتر دەرکەوت، سەردانی ئەورووپاو ئەمریکای کرد بۆ پاڵپشتی و ناساندنی تاوانەکانی تورکیاو گروپە چەکدارەکانی بە دونیا . ئیلهام ئەحمەد دەمێک نییە لەسەر شاشەی میدیاکان و ڕوپەڕی ڕۆژنامەکان دەبینرێت. بەڵام خەبات و تێکۆشانی مێژویەکی کۆنی هەیە کە دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای ئاشنابونی لەگەڵ عەبدوڵا ئۆجەلان.

ئیلهام ئەحمەد ساڵی ١٩٧١ لە گوندی "زەرکا"ی سەر بە ناحیەی "ڕاجۆ"ی کانتۆنی عەفرین لەدایکبووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە عەفرین تەواوکردوەو بۆ زانکۆ چۆتە حەلەب و لەبەشی ئەدەبی عەرەبی دەخوێنێت.

دوو ساڵ لە زانکۆ دەمێنێتەوە، بەڵام کاری سیاسی ڕێگەی پێنادات خوێندنەکەی تەواو بکات و دوای قۆناغی دووەمی زانکۆ دادەبڕێت و کاری سیاسیی دەکات. خاتونێکی چالاکی سیاسی دەبێت و ژیانی خۆی بۆ داکۆکیکردن لە مافی ژنان و تەرخان دەکات سەرەتای نەوەدەکان پەیوەندی بە ڕێکخستنەکانی پەکەکەوە دەکات و بەنهێنی لە عفرین کاریان لەگەڵدا دەکات. ساڵی ٢٠٠٣ بەتۆمەتی کاری سیاسی و دژایەتیکردنی دەوڵەت دەستگیردەکرێت و دوای ساڵێک ئازاد دەکرێت. چەند جارێک لە ڕۆژئاوای کوردستان چاوی بە عەبدوڵا ئۆجەلان دەکەوێت و بۆ کارکردن لە بواری ژنان و سیاسیش ڕێنمایی و ئامۆژگاری لێوە وەردەگرێت. ئیلهام لە بنەماڵەیەکی سیاسی و تێکۆشەر بووە، باوکی چەند جارێک لەگەڵ عەبدوڵا ئۆجەلاندا یەکتریان بینوە و گفتوگۆیان کردووە. خوشکێکی ئیلهام، بەناوی "لەیلا" وەک شەڕڤانێک بەرگری لە شارەکەی دەکرد لە عەفرین، بەڵام دوای چەند ڕۆژ بەرگری لە زێدی خۆی شەهید دەبێت. وەک یەکێک لە هاوڕێیەکانی باسی دەکات ئیلهام ژنێکی لەسەرخۆیەو کارەکانی بە زیرەکانەو ئارامی دەکات، لە کارەکانیدا بە کەسێکی جدی و کەمێک توند دادەنرێت کەمتر پێدەکەنێت و زیاتر کار دەکات. یەکێک لەو تایبەتمەندیانەی ناوبراو وەک سیاسیەکی ژن لە ڕۆژئاوای کوردستان هەیەتی ئەو پەیوەندییە باشەیە کە لەگەڵ عەشیرەت و هۆزە عەرەبەکانی ڕۆژئاوا هەیەتی، ئەم پەیوەندیەش بووەتە هەوێنی بەیەکەوە ژیانی پێکهاتەکان، هاوکات خۆشی ئەندازیاری بەشداری پێکردنی پێکهاتەکان بوو لە ئیدارەی خۆسەردا.

ئێستا ئەو سەرۆکی لیژنەی تەنفیزی ئەنجومەنی سوریای دیموکرات (مەسەدە)یە کە وەک– وەزارەتی دەرەوە دەبینرێت.

– لەگەڵ دەستپێکردنی هێرشەکانی تورکیا بۆ سەر ڕۆژئاوای کوردستان، ئیلهام ئەحمەد بەرەو ئەورووپا بەڕێکەوت، لە ١٠ی ئەم مانگە وتارێکی لە پەرلەمانی ئەورووپا پێشەکەش کردو توانی پشتیوانی نوێنەرانی ئەورووپا بەدەستبهێنێت. بە ئاماژەکردن خراپی دۆخی "کریستیان"ەکان سەرنجی ئامادەبووانی بۆ پێکەوەژیانێکی سەرنجڕاکێشی پێکهاتەکانی باکوری سوریا ڕاکێشا، ئەوان ستایشی ناوبراویان کرد وەک ژنێک توانیویەتی هەمەڕەنگی پێکهاتەکانی باکوری سوریا بپارێزێت. دواتر لە ناو چەپڵەڕێزانێکی بەجۆشداو وێنەگرتن لەگەڵیدا ماڵئاوایی لێکرا. ئیلهام ئەحمەد لەماوەی ئەم ٢٠ ڕۆژەدا کە لە ئەورووپاو ئەمریکایە توانی سۆزی ئەورووپیەکان و ئەمریکیەکان بۆ ڕۆژئاوای کوردستان رابکێشێت، بەڵام ئەو لەبارەی ئەو هاوسۆزییەوە لەبەردەم پەرلەمانی ئەورووپا وتی: "ئێمە بە هەڵویستی وڵاتانی جیهان دڵخۆشین، بەڵام پێویستمان بە چالاکی بەپەلە هەیەو پێویستە کارێک بکرێت کە تورکیا بکشێتەوەو گەمارۆی بخرێتە سەر، هاوسۆزی بەس نیە، بەڵکو پێویستە تورکیا لەسەر ئەو کردەوانەی سزا بدرێت."

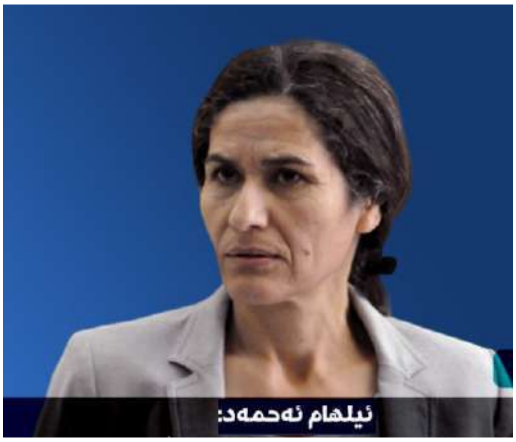

هەر لەسەرەتای ئەم مانگەدا ئیلهام ئەحمەد لە کۆشکی ئەلیزێ چاوی بە ئیمانیۆل ماکرۆن سەرۆکی فەڕەنسا کەوت و دۆخی باکوری سوریای تێگەیاند، دواتر کۆشکی ئەلیزێ دیدارەکەی ماکرۆن و ئیلهامی بە سەرکەوتوو ناوبرد. دوای سەردانەکەی ئەورووپا، ئیلهام ئەحمەد لە ٢٣ی ئەم مانگە چووە ئەمریکاو لەبەردەم کۆنگرێس وتارێکی پێشکەشکرد، بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو دۆخەی لە باکوری سوریا دروست بووە هەروەها بە ئامانجی ڕازیکردنی سیاسیەکانی ئەمریکا بۆ ڕازیکردنی ترەمپ تا کارێک بۆ کورد بکات، بۆ ئەو مەبەستەش بە ڕووخسارێکی خەمناک و هیلاکەوە وتارێکی لە کۆنگرێس پێشکەشکرد. ئەو کاتێک وتارەکەی پێشکەش دەکرد وەک دیبلۆماتکارێکی هێمن و ژیر دەردەکەوت کاتێک بێ هەڵچوون و بەبێ هێرشکردنە سەر ئەمریکا قسەکانی خۆی دەکردو وەک سیاسیەکی بە ئەزموون بە وریاییەوە دەستەواژەکانی بەکاردەهێنا، بەتایبەت کاتێک سوپاسی ئەمریکای کرد کە لە ڕابردوودا پشتیوانی کوردیان کردووە. کۆنگرێسمانەکان لە گوتەکانیاندا سەرسامی خۆیان بە تواناکانی ئیلهام نیشاندا کە وەک ژنێکی کورد توانیویەتی بەرگری لە مافەکانی گەلەکەی بکات. بەشێک لە کۆنگرێسمانەکان لەبەردەم ئیلهامدا ڕەخنەیان لە سەرۆکەکەیان (ترەمپ) گرت. گوتارەکەی ئیلهام کاردانەوەیەکی خێرای لەناو کۆنگرێس و میدیاکانی ئەمریکاو جیهان دروست کرد، بەڵام وا دەردەکەوێت ئەم وتانەی هێشتا کاریگەریان لەسەر ترەمپ نەبووە بۆ هەڵوەشاندنەوەی بڕیارەکانی.ئیلهام ئەحمەد بەڵێنەکەی ترەمپی بیری ئەمریکایەکان هێنایەوە کاتێک لە ٢٠١٩/١/٣٠ لە یەکێک لە خواردنگەکانی کۆشکی سپی چاوی بە ترەمپ کەوتبوو کە بەڵێنی ئەوەی پێدابوو نەهێڵێت تورکیا هێرش بکاتە سەریان. لەو کاتەدا دیدارەکەی ئیلهام ئەحمەد و ترەمپ تەنها سێ خولەکی خایاند و ئەو کاتە کەمەی قۆستەوە و خۆی پێ دەناساند و داوای هاوکاری لێکرد، ترەمپ لەو سی خولەکەدا بەڵێنی ئەوە بە ئیلهام دا، کە قسە لەگەڵ ئەردۆغان دەکات و ناهێڵێت هێرش بکاتە سەریان. ئیلهام بە یەکێک لەو سەرکردانەی ڕۆژئاوای کوردستان کە دژی داواکارییەکانی ئەنەکەسە بۆ دامەزراندنی دوو هێزی سەربازی لە ڕۆژئاوا ڕەتدەکاتەوە و پێیوایە نابێت وەڵامی ئەو داواکاریانە بدرێتەوە، کە دەیانەوێت ئەزموونی هەرێمی کوردستان لە ڕۆژئاوا دووبارە بکەنەوە. ئیلهام ئەحمەد وەک زۆرێک لە سەرکردەکانی دیکەی ڕۆژئاوای کوردستان بەهۆی خەبات و تێکۆشانیان لەپێناو مافەکانی گەلەکەیان هاوسەرگیری نەکردووە و نەپەرژاونەتە سەر ئەوەی ژیانی تایبەت بە خۆیان لەبەرچاو بگرن.

جینۆسایدی ئەرمەن. پەیوەندییەکانی تورکیاو ئەمریکای ئـــاڵۆزتر کــــــرد- نووسینی: بورهان شێخ ڕەئوف

ناکرێ و ناتوانرێت تا ئەبەد بەری خۆری ڕاستیەکان بگیرێت، بەڵکو بە تێپەڕبوونی کات و ڕۆژگار زۆر ڕاستی ڕوون و ئاشکرا دەبنەوە و پەردەیان لە سەر هەڵدەماڵرێت، دەردەکەوێت کێ تاوانبارەو و کێ قوربانی. تەنانەت هەندێک لەوکارو تاوانانە کاریگەری و زیانەکانی بۆ نەوەکانی داهاتووش دەمێنێتەوە. بۆیە تورکیاش ناتوانێت تا کۆتایی دنیا نکوولّی لە جینۆسایدو قڕکردنی یەک ملیۆن و نیو ئەرمەنی بکات و پەنجەرەو دەرگاکانی مێژوو کلۆم بدات کە لە لە ساڵی 1915 و ساڵانی دواتریش ئەنجامی داوە، چونکە ئەوە ڕاستیەکی بەڵگە نەویستەوە دەیان دۆسیە و دۆکۆمینتی بەهێز هەن دەیسەلمێنن.

دوا هەنگاوی ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمریکا لە 29 تشرینی یەکەم 2019 بە کۆی دەنگ 405 دەنگ بەڵێ بەرامبەر 11 دەنگ نارِازی دانیان نا بە جینۆسایدو قەتڵ و عام و قڕکردنی گەلی ئەرمەن لە سەردەمە دەوڵەتی عوسمانی ، لە سادەترین واتادا ئەم مەسجە ماناو مەدلوولی ڕاشکاوانە بۆ دەوڵەتی تورکیا و سەرۆک کۆمارەکەی ڕەجەب تەیب ئەردۆگان هەیە ئەویش ئەوەیە کە هەڵەکانی ئێستا دەفتەری تاوان و قەرزە کۆنەکانی ڕابر دوو هەڵدەداتەوە. بەڵێ کوشتاری ئەرمەن پەڵەیەکی ڕەشە بەناوچاوانی تورکەوە لە هەموو کاتێکدا، چونکە ئامارەکان و سەرچاوە مێژووییەکان باس لەوە دەکەن کە پتر لە یەک ملیۆن و نیو هاوڵاتی ئەرمەنی سڤیل و بێتاوان قڕکراوان و ژنی سکپڕ ورگیان دڕاوەو دەستدرێژی کراوەتە سەریان، پیاوانی پیرو پەککەوتەو و منداڵ و پیرەژن لەسەر ڕێگاو بانەکاندا لە خاچ دراون. ئەگەرچی لە ڕابردوودا بە هۆی سیستمی دوو جەمسەری جیهان و جەنگی ساردەوە ئەمریکاو ئەوروپیەکان و ناتۆ گرنگیەکی زۆریان بە تورکیا دەداو وەکو هێڵی پێشەوە بەرامبەر بە یەکێتی سۆڤیەتی جاران لێی دەڕوانرا، بەڵام ئێستا ئەو دیدە گۆڕانکاری گەورەی بەسەردا هاتووەو دەرهەق بە تورکیا لە لایەن ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی لە ناتۆ بەهۆی کۆمەک و هاریکارییەکانی ئەردۆگان بۆ تاقم گروپە تیرۆریستەکان، زۆر لە قەبارەو گرنگیەکەی دابەزیووەو تەنانەت باسی ئەوە دەکەن کە کاتی ئەوە هاتووە تورکیا لەو هاوپەیمانێتیە وەدەرنرێت.

هۆڤیەتی و دڕەندەیی تورکیا بەرامبەر کەمینە نەتەوەیی و ئێتنیکیەکان هەرلە کۆنەوە تا ئێستا و بە تایبەتی ئەوەی لەم دواییەدا بەرامبەر بە کوردەکانی سوریا کردی یان، هانی ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکا ی دا بە هەردوو پارتی گەورەی دیموکرات و کۆمارییەکانەوە کە هەوڵی سزادانی تورکیا بدەن ئەگەر لە ڕووی مۆراڵیشەوە بێت.

کاردانەوەکانی تورکیا بەرامبەر بەم بڕیارە؛

لە 30 تشرینی یەکەم 2019 واتە هەر ڕۆژێک دوای بڕیارەکەی ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمریکا، وەزارەتی دەرەوەی تورکیا باڵوێزی ئەمریکای لە ئەنقەرە بانگهێشت کرد تاوەکو نیگەرانی و نارەزایەتی حکومەتی تورکیا بە ئەمریکا بگەیەنێت بەرامبەر بەو بڕیارەی ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمریکا کە بە فەرمی جینۆسایدی ئەرمەنەکانی لە لایەن دەوڵەتی عوسمانیەوە ناساند بوو لە سەدەی پێشوو. ئاژانسی ئەنازۆڵی تورکی فەرمی لە زاری بەرپرسانی پایە بڵندی وڵاتەکەیەوە ئەوەی ڕاگەیاند بوو کە ئەم بڕیارە هیچ بنەمایەکی یاسایی و مێژوویی نیەوە کە لە ساڵی 1915 ڕویداوە. بەڵکو ئەمە کاردانەوەیە بەرامبەر بە ئۆپەراسیۆنی کانی ئاشتی لە باکووری سوریا دەخوازن سزامان بدەن.

هەروەها گلەیی ئەوەیان لە ئەمریکا کردووە کە ئەم بڕیارە لە گەڵ گیانی هاوپەیمانێتی نێوان ئەمریکاو تورکیا ناگونجێت بە تایبەتی هەردووکمان ئەندانی پەیمانی ناتۆین، لە هامان کاتدا دژ بە ئەو ڕێکەوتننامەیەیە کە لە 17 ئۆکتۆبەر 2019 لە نێوان هەردوو وڵاتدا لە ئەنقەرە واژۆکرا سەبارەت بە دۆخی باکوری سوریا.لە کۆتاییدا پێویستە ئاماژە بەئەوەش بکەین سەرەڕای بڕیاری بە فەرمی ناسینی جینۆسایدی ئەرمەن لە لایەن تورکیای عوسمانیەوە ئەندامانی ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکا بڕیارێکی تریشیان دەرکردووە ئەویش سزادانی ئەو کاربەدەست و بەرپرسە باڵانەی حکومەتی تورکیاو ئەو بانکانەی کە پشتیوانی حکومەتی تورکیایان کردووە لە ئۆپەراسیۆنی کانی ئاشتی.

چارەنووسی پیاوانی گوندیی کورد

نوسەر و ڕۆژهەڵاتناسی نەرویجی ئارلینگ فۆلکڤۆر لەکتێبی "کوردستان" ئەم ڕووداوەی نووسیوە: لە گوندێکی باکوری کوردستان، سەربازانی تورک خەڵکی گوندەکە کۆدەکەنەوە، پیاو لەلایەک و ژن و منداڵ لەلایەکی تر.

پیاوەکان ڕووت دەکەنەوە، ژنەکانیان ناچار دەکەن پەت لەئەندامی نێرینەی مێردەکانیان ببەستن و بەدوای خۆیاندا ڕایانبکێشن.

فۆلکڤۆرد لەسێ دیمەندا چارەنوسی پیاوانی گوند دەگێڕیتەوە"

بەشیکیان خۆیان کوشت. بەشیکیان لەتاریکیدا گوند و خێزانیان بەجێهێشت وسەری خۆیان هەڵگرت. بەشیکیشیان لەژووری تاریک و داخراوەدا گۆشەگیر مان.

عێراقی ئاڵتونی

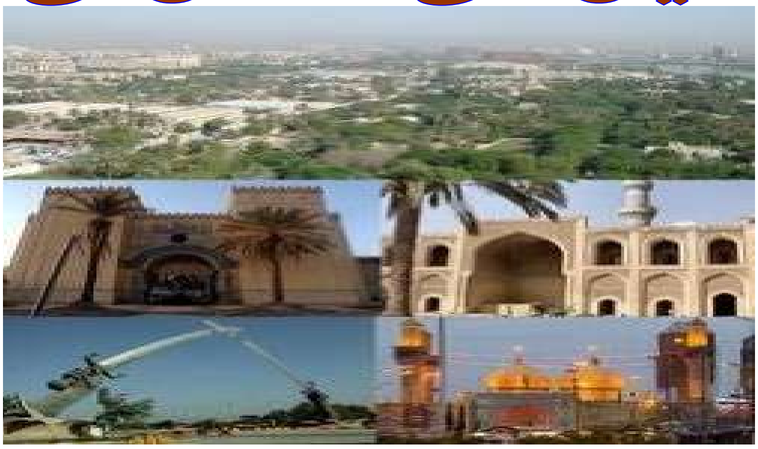

1- لە ساڵی 1937 شانشینی ئوردون داوای کرد بە عێراقەوە بلکێندرێت، چونکە ئوردون هیچ سەرچاوەیەکی دارایی نەبوو تاوەکو گەل و وڵاتەکەی پێ بژێنێت.

2- لە ساڵی 1939 کوێت داوای کرد بخرێتە پاڵ عێراق تاوەکو سوودمەند بێ لە خزمەتگوزارییەکانی وەک ئاوی سازگارو پەروەردو تەندروستی.

3- لە ساڵی 1952 قەبارەی قەرزە کەڵەکەبووەکانی سەر حوکمەتی بەریتانیا 50 ملیۆن دۆلار بوو , لەو کاتەدا باڵیۆزی بەریتانیا لە عێراق داوای لە باڵوێزی عێراق کرد لە لەندەن تاوەکو بە پەلە قەرزەکانی بۆ دەفع بکات.

4- لە ساڵی 1956 قەبارەی هەناردەی گەنمی عێراق بۆ هەر یەک لە بەریتانیاو فەرەنساو ئیتاڵیا سێ ملیۆن تەن بوو.

5- لە ساڵی 1954 عێراق یەکەم وڵاتی عەرەبی بوو تەلەفزیۆنی هاوردەکرد , ئەویش دوای ئەوەهات پێشانگایەکی گەورە لە شاری بەغدا کرایەوە لە نێو پێشەنگاکە کۆمپانیایەک تەلەفزیۆنی نمایش کردبوو , وەزیری مەعاریفی عێراقی سەرەتا چەندین تەلەفزیۆنی کڕی بۆ قوتابخانەکان وەک میکانیزمی فێرکردن , پاشان دوو ساڵی نەبرد لە سەردەمی مەلیک فەیسەڵی دووەم یەکەم وێستگەی تەلەفزیۆن لە ساڵی 1956 لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کرایەوە.

6- لە ساڵی 1959 جەمال عەبدولناسر کەنداوی سوێسی بە ڕووی کەشتیەکانی عێراق داخست , چونکە لەو کاتەدا کەشتیەکان کەلوپەلیان لە عێراقەوە بۆ ئەوروپا دەگواستەوە , بەمەش عەبدولناسر ویستی گوشار بخاتە سەر حوکمەتەکەی عبدالكريم قاسم.

7-لە ساڵی 1961 ژمارەی کرێکارە بیانیەکان لە عێراق دەگەیشتە 85 هەزار کرێکار، ئەمەش ژمارەیەکی ئێجگار زۆر بوو بە بەراورد بە دانیشتووانی عێراق کە لە نێوان 5 بۆ 7 ملیۆن کەس دەبوو.

8- لە ساڵی 1964 ڕێژەی بەشداری پشکی کەرتی تایبەت لە بواری کشتوکاڵ و پیشەسازی گەشەی کرد بۆ لە 64% زیاتر.

9- لە ساڵی 1967 عێراق هاوکاری بەپەلەی گەیاندە دانیشتوانی ئیمارات کە پێک هاتبوو لە 4 ملیۆن مەتر مكعب ئاوی خاوێن , 50 هەزار تەن ئارد , 27 هەزار پارچە جلوبەرگ , 5 هەزار تەن خورما.

10- لە ساڵی 1968 عێراق 5 تەن دەرمانی بە 100بارهەڵگر لە کارگەی بابل نارد بۆ میسر پاش نسکۆی ساڵی 1967.

11- لە ساڵی 1971 ژمارەی ئەو عێراقیانەی گەشتیان کردبوو بۆ ئەوروپا و لوبنان زیاتر لە 70 هەزار کەس بوو , لە کاتێکا ژمارەی دانیشتووانی عێراق لە کاتەیا 8.5 بوو.

12- لە ساڵی 1978 داهاتی تاکە کەس لە عێراق گەیشتە هەزار دۆلار لە ساڵێک دا , عێراق لە ڕیزبەندی سێیەمی جیهان بوو لە پاش ئەمریکاو بەریتانیا بەرزی داهاتی تاکە کەس.

13- لە ساڵی 1979 عێراق 5 خەڵاتی لە یونسکۆ وەرگرت پاش ئەوەی ڕێژەی نەخوێندەواری نزم بۆوە بۆ کەمتر لە 10%، بەمەش توانی پێش یابان و کۆریای باشوورو چین و ئیسپانیاو ئیسرائیل بکەوێت , یەکێک لەو پێنج خەڵاتە بریتیبوو لە خەڵاتی باشترین پەروەردە لە ئاسیاو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

14- عێراق تاکە وڵاتی عەرەبی بوو خاوەنی پاسی دوو نهۆمی سوور بێت لە چلەکانی سەدەی ڕابردوودا...!!

نامەی کۆمەڵێك نووسەری جیهانیی

بۆ یەکێتی ئەوروپا: ڕێ لە کۆمەڵکوژیی کوردان بگرن

ڕۆژنامەی گاردیان نامەی کۆمەڵە نووسەرێکی جیهانیی بەناوبانگی بۆ یەکێتی ئەوروپا بڵاوکردۆتەوە، نامەکە پێد اگرتنێکی ئەخلاقییە لەسەر ئەو ڕۆڵەی پێیستە نووسەران و ڕۆشنبیران لە دونیادا ببینن. نامەکە داوای ڕێگەگرتن لە بەردەوامی ئەو جەنگە دەکات کە ئەردۆگان بەرامبەر کوردانی ڕۆژئاڤا هەڵیگیرساندوە. نووسەرەکان خۆیان وەک نوێنەری ویژدانە ئینسانیی و فەرهەنگییەکەی ئەوروپا نیشانئەدەن و پێیانوایە ئەوروپا نابێت لەبەرامبەر ئەم جەنگەدا بێدەنگ بێت. لەدیدی ئەم نووسەرانەدا ئەم جەنگە پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە ئەوروپاوە هەیە، چونکە ئەو چەکانەی لەم جەنگەدا بەکاردێن ئەو چەکانەن کە ئەوروپا دروستیکردون و ئەوروپا فرۆشتونی. خاڵێک کە ئەم نووسەرانە جەغتی لێدەکەن ئەوەیە کە ئەردۆگان درۆ لەگەڵ هەموو جیهاندا دەکات، بەوەی ئەو جەنگە وەک جەنگ ناونەبات و وەک هەوڵدانێک بۆ سەقامگیرکردنی ئاشتیی دەیناسێنێت. بۆ ئەممەبەستەش وشەیەک ئەمڕۆکە لە تورکیادا ناتوانرێت باسبکرێت وشەی جەنگە. هەموو باسکردنێکی وشەی جەنگ لەو وڵاتەدا وەک تاوان و خیانەتی نیشتیمانی وێنادەکرێت، ئەو کەمە دەنگە ئازادانەش کە ماون و دەوێرن بەڕوونی بدوێن و جەنگەکە وەک جەنگ ناوبنێن، ڕووبەڕووی سەرکوت و هێرش و زیندانیکردن دەبنەوە. نووسەرەکان داوادەکەن ئەوروپا یەکدەنگ بە هانای کوردەکانەوە بچێت و گوێ لەو حیکایەتە درۆزنانە نەگرێت کە ئەردۆگان بۆ دونیای دەکات.

نووسەرەکان: ڕۆبێرتۆ ساڤیانۆ، سڤێتلانا ئەلێکسیڤیچ، فێرناندۆ ئارامبورۆ، ماری ئەوگە، مارتن کاپارۆس، ئانی ئێرناوکس، ئێلێنا فێرانتە، بێرنارد هێنری لیڤی، حەنیف کورەشی، سەلمان ڕوشدی، ماریۆ فارگا لۆسا، هێرتا مولەر، ڕۆبەرت هاریس.

Roberto Saviano, Svetlana Alexievich, Fernando Aramburu, Marc Augé, Martin Caparros, Annie Ernaux, Elena Ferrante, Bernard-Henri Lévy, Hanif Kureishi, Salman Rushdie, Mario Vargas Llosa, Herta Mueller and Robert Harris

رۆژئاوای کوردستان دەوڵەتی تورکیا دەهاڕێت- نووسینی: شوان ئەحمەد باپیر

مێژووی تراژیدیای کورد لە دێرزەمانەوە ڕووبەڕوی ئەم جۆرە کارەساتانە بۆتەوە، بەڵام بە چەندین جۆرو شێوازی جیا، ئەوەی ئێستا هاتۆتە ئاراو دەگوزەرێت پێشینەیەکی هەبووە، هەر لە دابەشکاری پەیمانی ١٩١٦ سایکس پیکۆوە، کە هەریەکە لە فەڕەنساو بەریتانیا و ڕووسیا ماستەرمایندی بوون، بەڵام ڕوسیا بە هۆی شۆڕشی ئۆکتۆبەر کشایەوە و ئەم ڕێکەوتننامەیەی ڕیسواکرد، خاکی کوردیان لە نێو خۆیان بەش کرد، ئاکامی شەڕ بۆسەر کوردان بریتی بوو لە دابەشکردن لەناوبردن و برسیەتی بوو، تۆرانییەکان بەلاسایی دەوڵەتە ناسیۆنالیستەکانی ئەوروپا دەستیان کرد، بە قرکرنی کورد بە چەندین ڕێگە، ٦٠٠ هەزار گوندی کوردیان ڕاگواست ١ملیۆن کورد تەنها لە ماوەی یەکەم جەنگی جیهانی ئاوارەو تیاچوون. بە هۆی لاوازی و هەڵوەشانەوەی دەوڵەتی عوسمانی دەرفەتێکی لە بار هاتە ئارا بۆ ئەوەی کوردیش دەستەبەری مافەکانی خۆی بکات، ئەوەبوو پەیمانی سیڤەر لە ئابی ١٩٢٠یان هێنایە کایەوە بۆ ئەوەی زیاتر ناوچەکە بخەنە ژێر چەپۆکی خۆیان، بەڵگەش ئەوەبوو هاوپەیمانان بە مۆرکردنی پەیمانی لۆزان لە ١٩٢٣ کوردیان کردە قوربانی بەرژوەندییەکانی خۆیان و هاوپەیمانەنوێیەکەی خۆیان دەوڵەتی کەمالی، کە هەموو هەوڵێکیدا بۆ ڕەشکردنەوەو توانەوەی کورد لە بۆتەی ڕەگەزی تورک بەڵام خەونەکەی هاوشێوەی تۆرانییەکانی تر لەگەڵ خۆیدا نێژرا، بەڵام کوردەکان هەرگیز کۆڵیان نەداوە بۆ ئەوەی هاوشێوەی گەلانیتر بە مافەکانی خۆیان شاد بن، چەندین جار بە هۆی ململانێی نێوان وڵاتە زلهێزەکان لە سەروی هەموویانەوە ڕووسیاو ئەمریکا کورد لە هەرچوار پارچە وەک دەسکەوتێک بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکاریان هێناوە، بەڵام پرسیاری هەرە گرنگ ئەوەیە، کە بۆچی تا ئێستا دان بە مێژووی خۆمان نانێین وەک ئەوەی هە بووە، لەوانە بە چەندین هۆکار دونیا بینینی سیاسی کورد لە ئاستێکی لاواز بووە، بوونی ناکۆکی گەورە لە نێو سەرانی کورد بە درێژایی مێژوو، پێکهاتەی خێڵ و پابەند بوون بە نەریتی خزمایەتی زۆر لە یەکە کارگێڕی و بەڕێوبردنەکان ڕەنگیداوەتەوە لە زۆربەی وێستگەکانی مێژووی کورد، لەگەڵیشیدا ڕۆڵی وڵاتە سەرکوتکەرەکانی دەورویشت لە وانە تورک، فارس، عەرەب.

لە لاوازکردنی زۆربەی لایەنە ژیارییەکانی کۆمەڵگەی کوردی و ڕێگەیان نەداوە کورد ئارەزوو مەندانە بگاتە کە نارێکی ئارام، تەنها لە کوردستانی عێراق نە بێت، ئەمەی بۆ دەستەبەر کراوە. ئەوەی جێگەی تێڕامانە بە هەموو کەموکورتییەکانیشەوە ڕۆژئاوای کوردستان لە وەتەی بە هاری عەرەبی لە ٢٠١١ەوە توانیویانە لە سەر چەندین هێڵ سیاسەت بکەن و تایی تەرازویان بەیەک لای یان ڕووسیا و هاوپەیمانەکانی سوریا – ئێران یاخود ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی ساخبکەنەوە، ئەمەش دوربینیان لە سیاسەت بۆ بەدیار دەخات، چونکە ناوچەی تیادا دەژین ڕۆژانە ڕووبەڕوی ئاڵنگاری دژوار دەبێتەوە لەوانەش ڕووبەڕوو بوونەوەی تورکیا دووەم هێزی ناتۆ و هێزی بەناو ئۆپۆزسیۆنی سوریا، گروپە بەناو ئیسلامییەکانی سوریا، بەڵام بەرخودانی گەل بە کۆی پێکهاتەو ڕەگەزەوە وای لە سەرانی جیهانی سەرمایەداری کردەوە، کە پشتگوێخستنی کوردەکان دەبێتە پەڵەیەکی ڕەش بۆ مێژوویی دیموکراتییەکەیان کە بە گەلانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی ئەفرۆشن، ئەمەو لە دوایین وتاری سەرکردەی هێزەکانی سوریایی دیموکرات((مەزلۆم کۆبانی)) ئەوەی خستە ڕوو، کە سەرەڕای ڕێککەوتن مەترسی تورکیا درێژەی دەبێت. لە هەر ئەگەرێکی کشانەوەی هێزەکانی ڕووسیا لە ناوچەکە سێبارە کوردەکان هاوشێوەی عەفرینی جێهێشتراو لەلایەن ڕووسەکانەوە و کشانەوەی ئێستای ئەمریکا، دۆخەکان ئاوەژوو دەبنەوە، چونکە تورکیا گەر ڕێگاکانی بۆ واڵا بکرێت هاوشێوەی عوسمانییەکان سڵ ناکاتەوە لە داگیرکاری بۆ گشت خاکی سوریا، ئەمەش بەریەککەوتنی لەگەڵ دەوڵەتی سوریا لێدێتە کایەوەو باجەکەشی بە تیاچوونی خۆی دەبێت لە ناوچەکە، ئەگەر ئەم سەرکێشییە بکات، بەڵام تورکیا بە چەندین کێشە گرفتارە، لەوانەش بوونی کۆدەنگییەکی نێودەوڵەتی دژ بەو داگیرکارییەی لەسەر ڕۆژئاوای کوردستان، هەروەها ئابوورییەکەی بەردەوام لە شلەژانە لەهەر ئەگەرێکی سەپاندنی سزای دژوار بەسەریدا ئابورییەکەی دەڕوخێت، هەروەها کۆ دەنگی وڵاتە عەرەبییەکان جگە لە قەتەرو فەلەستین نەبێت، ئەمانەش تورکیای هەراسان کردووە. هەروەها ئەگەربیرۆکەی بایکۆتی کاڵای تورکی بچێتە قۆناغێکی جیهانی ئەوا لە کاتێکی نزیکدا ئابووریەکەی لە ڕووخانێکی بێوینەیی نزیک دەکاتەوە، بە هۆی ئەو هێرشە داگیرکارییەی کردویەتییە سەر رۆژئاوای کوردستان.

بۆچی کوردانی ڕۆژئاوا نەچوونە پاڵ هێزەکانی ڕژێمی سوریا؟

وەرگێڕانی: لوقمان حاجی قادر

ڕژێمی سوریا هەوڵ دەدات سوود لە گۆڕانکارییە سیاسی و مەیدانییەکانی ئەم دوایەی سەر گۆڕەپانی سوریا وەرگرێت، بۆ قایمترکردنی پێگەی خۆی و فراوانکردنی ڕووبەرە خاکێکی زۆرتر، بۆیە 30 ئۆکتۆبەر داوای لەهێزەکانی سوریای دیموکرات کرد، بێنە پاڵییەوە بۆ بەرەنگاربوونەوەی داگیرکارییەکەی تورکیا، ئەمەش دوای بڵاوەپێکردنی بەشێک لەهێزەکانی لە باکووری سوریا، بەڵام سەیر ئەوەیە تەنانەت دوای ئەو هەنگاوە لێکتێگەیشتنەی نێوانیان، کەچی شەرڤانان ڕەتیانکردەوە بچنەپاڵ هێزەکانی حکومەتی سوریاوە، بەو پێیەی پێیان وایە ئەم هەنگاوە ناتەبایە لەگەڵ دیدگا و بۆچوونەکانیان، کە واقعە تازەکە سەپاندوویەتی. فشاری بەردەوام دواکارییەکەی ئەم دواییەی ئەسەد بۆ کوردەکان هاوکاتی دوو پەرەسەندنی گرنگە، یەکەم: گرێدانی یەکەم دانیشتنی لیژنەی دەستووری سوریا لە جنێف، کە 150 کەس تێیدا بەشدارن و کراون بەسێ بەشەوە (50 بۆ ڕژێم سوریا، 50 بۆ هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن، 50 بۆ کۆمەڵگای مەدەنی).

ئەوان هەر لە سەرەتاشەوە شێلگیربوون، کە خۆسەری بەڕێوەبەری باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا و هێزەکانی سوریای دیموکرات، لەو لیژنەیە دوورخەنەوە، ئەمەش بە فشاری تورکیا لە ئاکامی لێکتێگەیشتنەکانی لەگەڵ هەریەک لە ڕوسیا و ئێران لە ئاستانە. لەبەرانبەردا شەرڤانانی سوپای سوریای دیموکرات هەسەدەش ڕایگەیاند، کە ئاکامەکانی کۆتایی ئەو دانیشتنانەی لیژنەکەی بەلاوە گرنگن نین، بەو پێیەی هەر لە سەرەتاوە دوورخراوەتەوە لە بەشدارییکردن، سەرباری ئەوەی ژمارەیەکی گرنگە لەهاوکێشەکەی سوریا و ڕۆڵێکی گەورە و کاریگەریشی لە جەنگی دژ بە داعش گێراوە، کە کۆتا ڕۆڵی کوشتنی ئەبوبەکری بەغدای بوو.

دووەم: کشانەوەی هێزە کوردییەکان لە ناوچە سنوورییەکانی سوریا بە قووڵایی 30 کیلۆمەتر، ئەمەش بە گوێرەی ڕێککەوتنی سوچی نێوان تورکیا و ڕوسیا لە 22 ی ئۆکتۆبەری مانگی پێشوودا، ئەمەش کەوتنێکە بۆ کوردەکان بەهۆی لێکتێگەیشتنەکانی تورکیا لەگەڵ هەریەک لە ڕوسیا و ئەمریکا. ئامانجی جۆراوجۆر بێگومان ڕژێمی سوریا لەڕێگەی ئەو داواکارییەوە لە هەسەدە، نیازی گەیشتنە بە چەند ئامانجێک، یەکەم: پاڵپشتیکردنی پێگەی سیاسی و دانوستانکاری خۆی لە هەمبەر هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن، کە تورکیا پشتیوانیان لێدەکات، سەرباری ئەوەش دانیشتنەکانی ئەو لیژنەیە پەرە بە دۆزینەوەی چارەسەرێکی سیاسی دەدات، بەڵام ئەمە واتای ئەوە نییە لیژنەکە ئاستەنگ و کوسپ و تەگەرەی نایەنەڕێ، ئەمەش لە سایەی ئەو ناکۆکییانەی لە نێوان لایەنە بەشداربوونەوەکاندا هەن (ڕژێم، ئۆپۆزسیۆن، کۆمەڵگای مەدەنی)، بە ڕادەیەک هەندێک پێیان وایە پێویستە زۆر گەشبین نەبین بە ئاکامەکانی ئەو لیژنەیە، بۆیە ڕژێمی سوریا شیمانەی ئەوەی کردووە کە پێکدادانە چەکدارییەکان دەستپێبکەنەوە، هەر بۆیەش گەرەکییەتی کەناڵەکانی پەیوەندی بە هێزە کوردییەکانەوە دانەخات. دووەم: فراوانکردنی جوغزی بژاردە بەردەستەکان لە بەردەم ڕژێمی سوریا لە چۆنییەتی مامەڵەکردن لەگەڵ جوڵە سەربازییەکانی تورکیا لە باکوری سوریا. بۆیە چاودێران بەدووری نازانن دیمەشق پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئەنقەرە بە کراوەی بێڵێتەوە، ئەمەش دوای ئەوەی هێزە ئۆپۆزسیۆنە پاشکۆکانی سەر بە تورکیا، دەستیان بەسەر چەند شوێنێکدا گرت کە پێشتر کوردەکان تیایدا باڵادەست بوون، لێرەشەوە دیمەشق هەوڵی ئەوپەڕێ ڕادەی فشارخستنەسەر ئۆپۆزسیۆن دەدات کە تورکیا پشتیوانیانە، دەشتوانێت ئەم خاڵە لە گفتوگۆکانی لیژنە دەستورییەکە لە بەرژەوەندی خۆی بقۆزێتەوە. تورکیاش لەسەر زاری مەولود چاوش ئۆغلۆی وەزیری دەرەوەی وتی: پەیوەندییان بە دیمەشقەوە نەپچراوە و ئەمەشی بە ئاسایی لە قەڵەمدا. سێیەم: بردوادن بە توانستە مەیدانییەکانی ڕژێم لە دەستگرتن بەسەر زۆرترین ڕووبەری خاک، ئەمەش دوای پاشەکشەکردنی هەژموون و چالاکی هێزە ئۆپۆزسیۆنەکان و ڕێکخراوە تیرۆرستە چەکدارەکان لە مانگی پێشوودا. دژە ئاراستەیەک کوردەکان بەخێرایی داواکەی دیمەشقیان ڕەتکردەوە، ئەمەش بەدەرە لەپێدراوەکانی ئەو پەرەسەندنە مەیدانی و سیاسییانەی لەم دواییەدا ڕوویاندا، چونکە هاتنەپاڵی شەرڤانان بۆ ناو ڕیزەکانی سوپای حکومەتی سوریا، دەبێتە هۆی بارگرژبوونی پەیوەندییەکانی لەگەڵ هێزە دەوڵەتییە پەیوەندیدارەکانی تەنگژەی سوریا. سەرباری ڕەخنەکانی کوردەکان لە سیاسەتی ئەمریکا لە باکووری سوریا، بەوەی لە 7 ی ئۆکتۆبەر، هێزە سەربازییەکانیان کێشانەوە، کەچی هێشتا ئەمە پاڵیان پێوە نانێت هەنگاوێکی لەو جۆرە بهاوێژن، کە لەوانەیە ببێتە هۆی وەستاندنی ئەو پشتیوانییە نێودەوڵەتییەی لێیان دەکرێت، ئەمەش لەبەرانبەر ئەو ڕۆڵە گرنگەی لە جەنگی داعشدا گێڕاویانە. سەرباری ئەوەی ئەگەر کوردەکان ئەو هەنگاوەش بنێن، گەرەنتی ئەوەیان مسۆگەر نییە، کە لە ئایندەدا دەستکەوتی سیاسییان دەست دەکەوێت، بە تایبەتیش زۆرینەی ئەو هێزانەی نوێنەرایەتییان دەکەن لە لیژنە دەستورییەکە دوورخراونەوە، کە هەنگاوی یەکەمی ڕێخۆشکەرە بۆ چارەسەرێکی سیاسی لە سوریا، بەمەش لە کۆتایدا لە سەرجەم تەگبیرسازییە سیاسییەکان بێبەش دەبن کە ئێستا کار بۆ دارشتنیان دەکرێت لە سوریا. لێرەوە، کوردەکان سەرجەم ئەو کەناڵانەی پەیوەندییەکانیان بە کراوەیی دێڵنەوە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ هەر پێشهاتێکی تازە، هەماهەنگیش لەگەڵ هێزەکانی ڕژێمی ئەسەدا دەکەن لەباکووری سوریا، ئەمەش تا ئەو کاتەی پێدراوی تازە دێنە ئاراوە، کە بەهۆیەوە بتوانن باشترین بژاردە هەڵبژێرن بۆ ئایندەی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئەوانی دیکەدا.

سەرچاوە: موستەقبەل

کوردەکان زۆریان لێ دەکرێت ناوچەکانیان چۆڵ بکەن..!

برێت مەکگۆرك وەڵامی تویتێکی ترەمپ دەداتەوە....

برێت مەکگۆرک وەڵامی تویتێکی ترەمپ دەداتەوە باس لەوە دەکات کە ئەو سیاسەتەی ئێستای ترەمپ مەترسیدار و ناهەماهەنگە.

پێشتر دۆناڵد ترەمپی سەرۆکی ئەمەریکا لە نوێترین تویتدا باسی لەوە کردبوو، کە ئەوان نەوتیان لە ناوچەکە مسۆگەر کردووە و سەربازە ئەمەریکییەکان دەگەڕێنەوە بۆ نیشتمانی خۆیان.

وەک کاردانەوەیەک لە بەرامبەر ئەو تویتەی ترەمپ، برێت مەکگۆرک نوێنەری پێشووی سەرۆکی ئەمەریکا لە هاوپەیمانی نێودەوڵەتی شەڕی دژبە داعش نوسیویەتی:

"ئەم تویتەی ترەمپ باس لە سیاسەتێکی مەترسیدار و ناهەماهەگ دەکات."

مەکگۆرک دەشڵێت: "هێزەکانی ئەمەریکا ناگەڕێنەوە بۆ خاکی نیشتمان، بەڵکو دەچن بۆ عێراق بۆ کۆنترۆڵکردنی مەترسیی سەرهەڵدانەوەی داعش، کە بەهۆی کشانەوەی لەناکاومان لە سوریا ئەگەری سەرهەڵدانەوەیان هاتۆتە ئاراوە."

نوسیویشیەتی: ناوچە نوێیەکان بە کورد نیشتەجێ ناکرێنەوە، بەڵکو کوردەکان زۆریان لێ دەکرێت لەناوچە ئاساییەکانی خۆیان بچنە دەرەوە.

هەر لە وەڵامی ترەمپدا مەکگۆرک نوسیویەتی: ئەمە پلانی ئاگربەست نیە، بەڵکو داواکارییە بۆ چۆڵکردنی ئەو شارۆچکانەی لەلایەن چەکدارە توندڕەوەکانی سەربە تورکیاوە گەمارۆ دراون، ئەمەش هەمان ئەو تاکتیکەیە کە ئەسەد بەکاری دەهێنا.

لەوەڵامی ئەو نوسینەدا کە ترەمپ نوسیویەتی، نەوتمان مسۆگەر کردوە و هێزەکانمان دەگەڕێنەوە نیشتیمان، مەکگۆرک دەڵێت:

"چ نەوتێک؟ ئێمە لە سوریا بووین بۆ پاراستنی ئەمەریکییەکان لە داعش. سوپای ئێمە دەست ناگرێت بەسەر نەوتی وڵاتانی دەرەوە.

لە کۆتایی تویتەکەیدا مەکگۆرک باس لەوە دەکات کە ترەمپ لە تویتەکەدا ناوی وەزیری بەرگریی ئەمەریکاشی بەهەڵە نووسیوە.

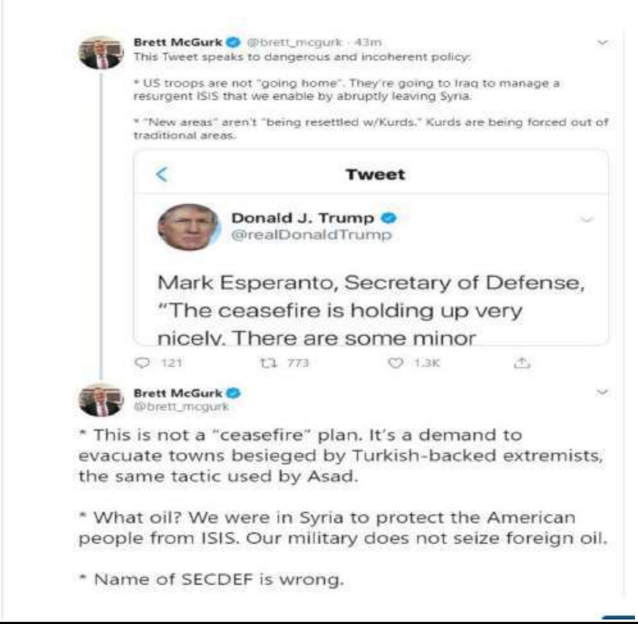

Brett McGurk @brett_mcgurk · 43m
This Tweet speaks to dangerous and incoherent policy:

* US troops are not "going home". They're going to Iraq to manage a resurgent ISIS that we enable by abruptly leaving Syria.

* "New areas" aren't "being resettled w/Kurds." Kurds are being forced out of traditional areas.

Tweet

Donald J. Trump @realDonaldTrump

Mark Esperanto, Secretary of Defense, "The ceasefire is holding up very nicely. There are some minor

121 773 1.3K

Brett McGurk @brett_mcgurk

* This is not a "ceasefire" plan. It's a demand to evacuate towns besieged by Turkish-backed extremists, the same tactic used by Asad.

* What oil? We were in Syria to protect the American people from ISIS. Our military does not seize foreign oil.

* Name of SECDEF is wrong.

کورد نەتەوەیەکی بێ خودایە و کافرە،

کوردەکان زەردەشتین دەبێ هەموو بکوژرێن...!

ئەردۆغان : کورد بێ خودا ن کافرن، کورد زەردەشتین دەبێ هەموو بکوژرێن...!

پەیامی کورد ... کوشتاری کورد لە لاین ئەردۆغان ەوە بابەتی " پەکەکە " نییە " بزانن پاساوی چییە ؟؟؟.

بە پێی دواهەمین گوتاری ئەردۆغان و هەروەها گوتاری ٩٨ مەلا لە مزگەوتەکانی تورکیا لە ڕۆژی هەینیدا بەم شیوەیە ئاماژە و پاساو بۆ کوشتن و لە ناو بردنی کورد دەکەن . " کورد نەتەوەیەکی بێ خودایە و کافرە، کوردەکان زەردەشتین، ئەم نەتەوەیە جیاوازن لە شوێن کەوتوانی دین و بەهاکانی ئێمە، بۆیە دەبێ لە ناو ببردرێن".

گەمژە لە ئەمەریکا

لەتیف فاتیح فەرەج

1

لە ماوەی ڕابردودا دۆناڵد ترەمپ، چەند جارێک سوکایەتی بە رەجەب تەیب ئەردۆغان کرد و پێی گوت گەمژەو گوتی دەبێت ئاقڵ بێت و هتد، ئێستا ئەو گەمژەو بێئەقڵە بە پێی خۆی دەچێتە خزمەتی ترەمپ، ڕاستە داوەتەکە داوەتی ترەمپە، لێ گەمژە قسەکان لە بیر دەکات و دەچێتە دیداری، لەو دیدارەدا گەمژە دەیەوێت لە تەک هاوتا ئەمریکیەکەیدا باسی زۆر دۆسیەبکات لەوانە:

یەکەم : دۆسیەی پەلاماری تورکیاو هێرشی تیرۆریستانەی کانی ئاشتی بۆ سەر ڕۆژئاوای کوردستان.

دووەم: پرسی رادەستکردنی مەزلوم عەبدی بە بیانوی ئەوەی تیرۆریستە.

سێیەم: پرسی فڕۆکەی ئێف 35.

چوارەم: پرسی کوشت و بڕی ئەرمەن.

پرسی ئابوری و کێشەی کوشتنی جەمال خاشقچی و زۆر بابەتی تر، هەڵبەت پرسی ئێس 400 ی روسیش بابەتێکی ترە، رەنگە گەمژە بیەوێت لەم سەردانەدا زۆر شت بە قازانجی تورکیا یەکلابکاتەوە، لە کاتێکا بەر لە چوونی 17 کۆنگرێسمان داوا لە ترەمپ دەکەن گەمژە نەبینێ، نەک هەر ئەوە تەنانەت رای گشتی ئەمەریکیش لەگەڵ چوونی ئەردۆغاندا نین و نایانەوێت ئەو چڕو چاوە ببینن.

2

ئەوەی ئیسرائیل لە بارەی دۆستایەتی کوردەوە دەیڵێت درۆیەکی گەورەیە، لە ڕاستیدا ئیسرائیل گەورەترین هاوکاری دوژمنانی کوردە، لەناو ئەواندا ئەردۆغان و تورکیا، ئاڵوگۆڕی ئابوری نێوان تورکیاو ئیسرائیل ساڵانە 100 ملیار تێدەپەڕێنێت، ئەوە جگە لە پەیوەندی سەربازی و هەواڵگری. کورد بە هۆی هۆلۆکۆستەوە هاوسۆزی جولەکەیە و هەمیشە بەرێزەوە لە قوربانیانی هۆلۆکۆستی ڕوانیووە، کەچی ئیسرائیل لە بری بە ئاکارەوە ڕوانینە ئەو ڕێزە، دەیەوێت بە درۆی فوو تێکراو وێنەی کورد ناشرین بکات، تەنانەت ئەوەندەی کۆمکاری عەرەبیش دەرهەق پرسی کورد هەڵوێستی نەبوو، ئەگەر ئیسرائیل ئەو پشتگیریەی بەڕاستە فەرموو، با لۆبیەکەی بخاتەکار، تا لە ئەمەریکا ئەردۆغان ڕسوا بکرێت، یا وەک دەوڵەتێک داوای لە ئەمەریکای هاوپەیمانی بکات، خۆسەری ڕۆژئاوای کوردستان بە فەرمی بناسێت و هەڕەشەکانی سەری لابەرێت، بەڵام ڕاستیەکە ئەوەیە ئیسرائیل، جگە لە درۆو خۆڵکردنە چاوی کورد هیچی تر ناکات، ئێستا کە بەشێکی زۆری ڕۆمانی "جولەکەیەک لە چەمچەماڵ"م نووسیوە، ئەو یاریە قێزەونەی ئیسرائیل وام لێدەکات ڕۆڵێکی تر بدەم بە کارەکتەرێکی سیاسی جوو.

تێبینی: بە کار هێنانی وشەی گەمژە بە زمانی ترەمپەوەیە کاتێ بە ئەردۆغانی گوت "ئەحمەق مەبە."

زەنەڕاڵی پایز
وەرزی گەڕانەوەی زەنەڕاڵ
جەمال غەمبار

"ئەی دەشتەکیی !
زۆر دەترسم، تۆ هەرگیز نەگەیتە 'کەعبە'.
چونکە ئەم ڕێیەی گرتووتە
دەچێتەوە سەر 'تورکستان'!"
– موسلیحوددینی سەعدی (بێستانی گوڵەکان)
***
پایز ، کە لە دەرگا ئەدات،
"موحەممەد" پێی دەڵێ :
کراسی گەڵاکانت بە ڕۆحما هەڵواسە و
بە ڕووتیی وەرە ژوورەوە !
*****
پایز، کە ڕێگەی ماڵەوە ون دەکات
خۆی دەکات بە کوخە سپییەکەی 'موحەممەد' دا!
*****
پایز، کە لەگەڵ 'موحەممەد' دەچێتە پیاسە؛
پێکەوە دەستی باران دەگرن و
لە سارای کۆچدا ون دەبن!
*****
پایز، کە دەچێتە بازاڕ
لەگەڵ کڕینی هەندێ هەور و ڕەشەبا
چەتری شیعرێکیش بۆ 'مەحەممەد' دەکڕێت!
*****
پایز ، کە لەسەر درەختەکانی باخی گشتیی هەڵدەنیشێ ،
'موحەممەد' ، منداڵ منداڵ دەبێتەوە و
لە حیکاتەکانی دایکیا بەدەم گۆرانییەوە ، –
ئاو – دەنووسێتەوە :
"پایزێ ، باری کرد ، کەس نەیگێڕاوە
بۆ خۆم دڵی تەنیایی و شیعری خۆم داوە !"
*****
ئەی موحەممەد !
لە پایزەوە هەتاکو شەراب
عومرێکە من بەڕێوەم بگەمە کەعبەی دڵ!
لە تەمی غوربەتەکەی تۆدا ون دەبم و
کەچی هەرگیز ناگەمە ئەوێ .
ئەی موحەممەد!
چاوەڕێم بە، هەتا لە مردن دێمەوە.
سیگاری شیعرێک و
چاکەتە بۆرەکەی خۆتم بدەرێ،
ئەی 'موحەممەد'، ئەی خۆری من!

بۆ هاوڕێم : محەممەد عومەر عوسمان – ی شاعیر

چل وحەوت هەزار ژن و منداڵ و پیاوی کورد لە دۆڵی زیلان لەلایەن تورکیاوە کۆمەڵکوژ کران– هێرش جەلال

دوای شکستەکەی شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران لە ساڵی ١٩٢٥دا، کۆمەڵێک سەرکردەی خۆییبوون لە ئاگری بە سەرۆکایەتی ئیبراهیم پاشای سەرۆکی هۆزی جەلالی کۆبوونەوە و بریاریاندا شەڕی چەکداری دژی دەوڵەتی تورکیا بەرپابکەن.تا ساڵی ١٩٢٩ ئامادەکاریی بۆ شەڕی چەکداریی بەردەوام بوو، لەو ساڵەدا شەڕ لەگەڵ تورکیا هەڵگیرسا. ئیحسان نوری پاشا، کە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو، خۆی گەیاندە پارێزگای ئاگری و بەشداری لە شۆڕشەکەدا کرد. بەهۆی ئەزموونی لە بواری سەربازیدا، ئیحسان نوری پاشا وەک فەرماندەی گشتی شۆڕشی ئاگری هەڵبژێردرا . شەڕی شۆڕشگێرە کوردەکان لە هەرێمی سەرهەدی باکووری کوردستان بەرامبەر دەوڵەت دوو ساڵ بەردەوام بوو. لە مانگی ئەیلولی ١٩٣٠دا هێزەکانی ئێران و تورکیا پەلاماری ئاگری–یاندا و شۆڕشەکەیان سەرکوتکرد.نزیکەی ٣٤ سەرکردەی شۆڕشی ئاگری دەستبەسەرکران و لەسێدارەدران، بەڵام دەوڵەتی تورکیا بە کوشتنی شەڕڤان و شۆڕشگێرەکانەوە نەوەستا و بە بیانووی هاوکاریکردنی شۆڕش دەستی بە کوشتنی هاوڵاتیە مەدەنیەکانی باکووری کوردستان کرد.

کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان:

دوای شکستی شۆڕشی ئاگری، دەوڵەتی تورکیا لە باکووری کوردستان دەستی بە هەڵمەتێکی پاکتاوی ڕەگەزی بەرامبەر ئەو هاوڵاتیە کوردانە کرد کە لەگەڵ شۆڕشدابوون. هەرچەندە بە پێی بەڵگە فەرمیەکانی دەوڵەتی تورکیا لە ١٣ی تەمموزی ساڵی ١٩٣٠ کۆمەڵکوژی زیلان ئەنجامدرا، بەڵام سوپای تورکیا و ژمارەیەک جاش لە سەرەتای مانگی حوزەیرانی ساڵی ١٩٣٠ دەستیان بە ئۆپەراسیۆنێکی فراوان کرد دژی هاوڵاتیە مەدەنیەکانی کورد. ئۆپەراسیۆنەکە لە هەرێمی سەرهەد، واتە لەنێوان پارێزگای وان و پارێزگای ئاگری تا سەر سنووری ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئەرمینیا ئەنجامدرا. بەڵام زیاتر خەڵکی گوندەکانی دۆڵی زیلانی سەر بە ناوچەی ئەرجیشی پارێزگای وان زەرەرمەند بوون.ئۆپەراسیۆنی دەوڵەتی تورک چەند مانگێک بەردەوام بوو و لە تەمموزی ١٩٣٠دا سەرباز و جاشەکان هەموو ڕێگەکانی دۆڵی زیلانیان داخست و دەستیان بە کوشتنی کوردەکان و سوتاندن و تالآنکردنی گوند و ماڵەکانیان کرد.

سەرچاوەکانی دەوڵەتی تورک (ڕۆژنامەی حوریەت – ڕۆژنامەی جمهوریەت) دانیان بە کوشتنی ١٥٠٠٠ کەسدا ناوە، بەڵام نووسەری کورد حەسەن هوشیار سەردی کە خۆی شایەتحاڵی کۆمەڵکوژیەکەیە دەڵێت، "لە هێرشەکاندا ١٨٠ گوند سوتێنران و ٤٧ هەزار مرۆڤی بێتاوان لە ژن و منداڵ و پیر کۆمەڵکوژ کراون کە سەر بە هۆزەکانی حەسنا، زیلان، سبکان، ئەدمان بوون.

"لەو پرۆسەیەدا کە بە کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلانەوە نەوەستا، زیاتر لە ٥٠ هەزار کورد لە سەرتاسەری باکووری کوردستان کۆمەڵکوژ کران.

جگە لەوەش ئێران، سوریا و عێراقیش دەستیان لە ئۆپەراسیۆنەکەدا هەبوو. دوای شکستپێهێنانی شۆڕشی ئاگری و کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان، نوێنەرانی دەوڵەتی تورکیا سەردانی هەر یەک لە ئێران و سوریا و عێراقیان کرد و هەوڵیاندا ئەو شۆڕشگێرانەش دەستگیربکەن کە خۆیان گەیاندبووە دەرەوەی سنورەکانی تورکیا. جگە لەوەش ئێران، سوریا و عێراقیش دەستیان لە ئۆپەراسیۆنەکەدا هەبوو. دوای شکستپێهێنانی شۆڕشی ئاگری و کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان، نوێنەرانی دەوڵەتی تورکیا سەردانی هەر یەک لە ئێران و سوریا و عێراقیان کرد و هەوڵیاندا ئەو شۆڕشگێرانەش دەستگیربکەن کە خۆیان گەیاندبووە دەرەوەی سنورەکانی تورکیا. بەو هۆیەوە هەر سێ دەوڵەتە داگیرکەرەکەی کوردستانیش لە دەستگیرکردنی شۆڕشگێران ڕۆڵیان دەبێت و ژمارەیەک شۆڕشگێر دەستگیردەکرێن و لەسێدارە دەدرێن. یەکێک لە شایەتحاڵەکانی کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان بە ناوی "حەمید" تەمەن ٩٦ ساڵ، کە لەو کاتەدا تەمەنی ١٢ ساڵ بووە و لەم ڤیدیۆیەی خوارەوەدا دەبینرێت باس لە چۆنێتی ئەنجامدانی کۆمەڵکوژیەکە دەکات و دەڵێت: "ئێمە لە دۆڵی زیلان لە دەرەوەی گوندەکەمان چادرمان هەڵدابوو، ژمارەیەک شەڕڤان لە خێمەکەمان نزیکبوونەوە و بە باوک و مامەکانمیان ڕاگەیاند، پێویستە هەموو شتەکانتان جێبهێڵن و خۆتان ڕزگاربکەن. دەوڵەت دەستی بە ئۆپەراسیۆنێکی گەورە کردووە و ڕەحم بە کەس ناکات. ئێمەش کۆبووینەوە و بریارماندا خۆمان بگەیەنینە سنووری ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

بڕوانە لاپەرە 11

پاشماوەی گوتاری چل و حەوی هەزار ژن و منداڵ و پیاوی کورد لە دۆڵی زیلان لەلایەن تورکیـــاوە کۆمەڵکوژ کران- هێرش جەلال

شاخێکمان بڕی بەڵام کەوتینە کەمینی سوپاوە و باوکم بریندارکرا. لەوێ خۆمان ڕزگارکرد و خۆمان لە ناو قامیشەڵانێکدا شاردەوە. بەڵام ئێمەیان دۆزیەوە و بردیانین بۆ سەرشاخێک. لەوێ بە شەو ئێمەیان لەسەر شاخەکە هێشتەوە. مامەکانم بە باوکمیان وت، 'پیاوەکان هەڵدێین، ئەوان هیچ بە ژن و منداڵ ناڵێن' بەڵام باوکم رازی نەبوو ئێمە جێبهێڵێت. مامەکانم هەڵاتن و ڕۆژی دواتر ئێمەیان بۆ ناوچەی ئەرجیشی وان برد، بەڵام لە رێگەدا باوکمیان برد و ئیتر نەماندۆزیەوە. لەناو ئەو قامیشەڵانەی یەکەمجار خۆمان حەشاردابوو، ژمارەیەکی زۆر ژن و پیاو و منداڵیان کوشتبوو، دواتر بیستمان ژمارەیەکی زۆریان کوشتووە".

هاوڵاتیەکی دیکە بە ناوی "تاهیر ناس" بە چاوی خۆی کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلانی بینیوە، باس لە رووداوەکانی ساڵی ١٩٢٥ بۆ ١٩٣٠ دەکات. لەبارەی کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان زۆر لاوانەوە و بەستە وتراون، یەکێک لەو کەسانە کە بە "خاڵە محەمەد" ناسراوە باس لە چۆنیەتی کۆمەڵکوژی و دڕندەیی سوپای تورکیا دەکات. لاوانەوەیەکی دیکەش لەلایەن هونەرمەندی دێرینی باکووری کوردستان "شبلیێ چاچان"وە وتراوە. ئەویش باس لە و ستەم و زۆرداریەی دەوڵەتی تورک دەکات کە بەسەر گەلی کوردی هێناوە. لە بەڵگەفیلمەکانیشدا ناوی دۆڵی زیلان وەک دۆڵی خوێن هێنراوە. سیاسەتەکانی دەوڵەتی تورکیا و فشارەکانی بۆ سەر کوردانی باکووری کوردستان دوای کۆمەڵکوژی دۆڵی زیلان بەردەوام بوو.

دواتر شۆڕشی سەید ڕەزای دەرسیم دەستیپێکرد. جارێکی تر شۆڕشی سەید ڕەزای دەرسیمیش شکستی پێدەهێنرێت و لە دەرسیمیش کۆمەڵکوژیەکی تر بەرامبەر گەلی کورد ئەنجامدرا، بە پێی ئامارە خۆجێییەکان نزیکەی ٩٠ هەزار کەسی تیادا کۆمەڵکوژ کراوە.

بێــــژەری لوبنـــــانی فادی عـــاکوم: خۆزگە کورد بومایە"ئەگەر کورد بیت"

لەم سەردەمەدا کە لەڕووی سیاسی و سەربازییە ترسناکە، ئاڵۆزە مرۆڤ بیت، هەروەها ئاڵۆزترە ئەگەر لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بیت، لە هەمووشی ئاڵۆزتر ئەوەیە کورد بیت، لەبەرئەوەی ناچار دەبیت بەرگری لە خاک و دار و بەرد و مرۆڤ بکەیت، ئەمەش پاش ئەوەی کە گەورەترین خەم پاراستنی ناسنامە و زمان و کلتورە. ئەوەی لە سوریا دەگوزەرێ، لە مێژو و بەڵگەنامە نهێنی و ئاشکراکاندا یادی دەکرێتەوە، لەبەرئەوەی جارێکی تر بون و ناسنامەی کورد دەدزرێتەوە، مێژو یادی ئەوە دەکاتەوە کە کورد جارێکی تر لوقمەیەکی هێناوەتەوە نێو پێکهاتەکانی خاکی سوریا بەپێچەوانەی ئەوەی کە لە رابردو پلانی بۆ داڕشتبوو. ئەگەر کورد بیت ئەوا لەسەر هێڵی ئاگر دەبیت و رووبەڕووی کەسە ریشن و جل ڕەشەکان دەبیتەوە، هەمیشە ئەزمونی ئەوە دەکەیت بەرگری لەو گەلانە بکەیت، کە زامنی بونی خۆیان بەتۆ بەخشیووە بە چەک و پێنوسەکەت مێژوو دەنوسیتەوە، ئەگەر کور بیت شەرەفمەندانە توانات ئەبێت بۆ شەڕ دژی ئەو گروپانەی شەرەفیان فرۆشتووە. ئەگەر کورد بیت ناچار دەبیت بەرگری لە دەسکەوتەکانت بکەیت، دەسکەوتەکانیشت بۆ خۆت نین، بەڵکو بۆ هەموانە بەبێ جیاوازی. ئەگەر کورد بیت ئەوا بەرپرسیارێتیی تۆ پاککردنەوەی مۆڵگەکانی ناوچە ئازادکراوەکانە لە کەروێشکەکانی تیرۆر کە بەترسێکی ئاشکراوە خۆیان شاردوەتەوە. ئەگەر کورد بیت، ناچار دەبیت ئاڵای ئازادی هەڵبکەیت بۆ هەر کوێ بڕۆیت، ناچار دەبیت قوتابخانەکان بکەیتەوە و نان بۆ ئەوانی دیکە زامن بکەیت بەرلە خۆت، لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ زستانیان بۆ گەرم دابێنیت و خەندە بخەیتە سەر لێوی منداڵەکانیان.ئەگەر کورد بیت ئەگەری هەیە رۆژانە ڕووبەڕووی شەپۆلێک لە ڕەخنە ببیتەوە لەلایەن ئەو کەسانەی هەڵاتوون و خۆیان هاویشتوەتە نێو باوەشی سوڵتانە نوێیەکانی عوسمانی و خاکەکەیان فرۆشتووە و خستویانەتە بەردەم سوڵتانی نوێ، بۆ ئەوەی ببن بە کویلەی ئەو، تۆش ئەگەر کورد بیت دەبێت ئەو خەڵکانە و مێشکە پوچەکانیان ئازاد بکەیت. ئەگەر کورد بیت نابێت گوێ بە تۆمەتە رەگەزپەرستییەکان بدەیت و لەهەمان کاتدا دەبێت تۆمەتە ناڕاستەکانیش وەلا بنێی کە هەمو دەزانین بریندارت دەکەن و رەنگە ببنە هۆی کوشتنت؛ لەبەرئەوەی راستییەکان ئاوەژو دەکەن و وێنەی رون و راستەقینەی خۆت دەشێوێنن. ئەگەر کورد بیت ئەبێ لێبوردە بیت لەگەڵ ئەو کەسەی دوێنێ روی فیشەکەکانی کردە تۆ، دوای ئەوەی دەستی بەرز کردەوە، باش دەزانێت کە تۆ ئازاری نادەیت، تۆش و ئێمەش و هەمومان دەزانین کە رەنگە ئەو کەسە جارێکی تر و دوان و سیانی دیکە هەمان کردەوە دوبارە بکاتەوە هەرکات بەباشی بزانێت، بەڵام ئەگەر کورد بیت ئەخلاقی تۆ رێگەت پێ نادات پەنجە بۆ تاڵە قژێکی بەریت. ئەگەر کورد بیت، ئامێرێکی وێنەگرتن و پێنوسێک دەگریت بە دەستەوە و کێڵگەکانی مین و دیوارە ئاگرینەکان تێدەپەڕێنیت بۆ ئەوەی وێنەی راستەقینەی ئەوە بگوازیتەوە کە لە جیهان رودەدات، وێنەیەک کە وەک خۆی وایە بەبێ خەوش و بێ جوانکاری. ئەگەر کورد بیت، ئەوا تۆ شەڕڤانیت، ئەگەر کورد بیت، ئەوا لە خانەدانترین سوارچاکەکانیت، ئەگەر کورد بیت، ئەوا تۆ کۆپیی ئەسڵیی مرۆڤیت، زۆر جوانە تۆ کورد بیت... خۆزگە کورد بومایە..

نووسینی: فادی ولید عاکوم– وەرگێرانی بۆ کوردی: کۆزاد ئەحمەد

له كۆچی دوایی ژەنەراڵی پایزدا، چەپكێك له شیعرەكانی

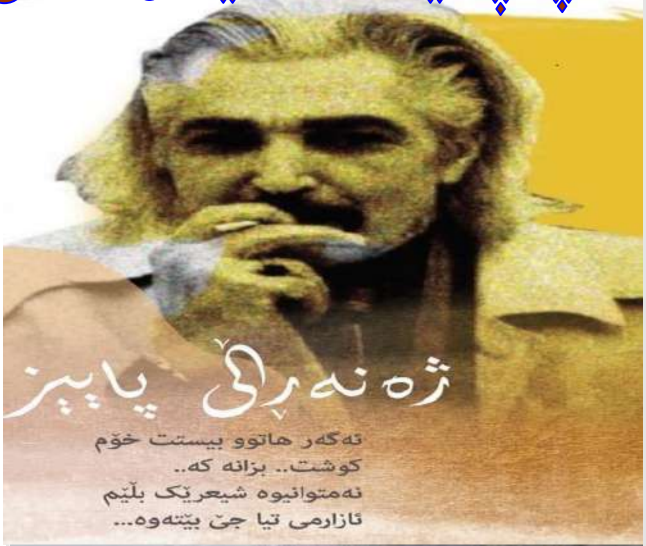

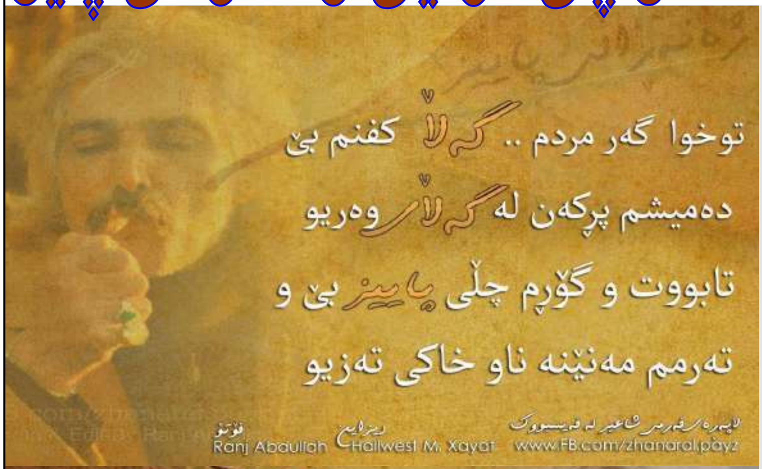

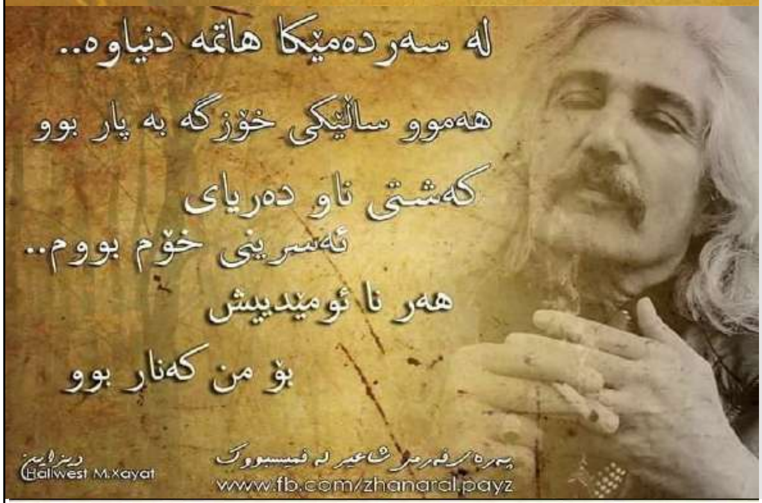

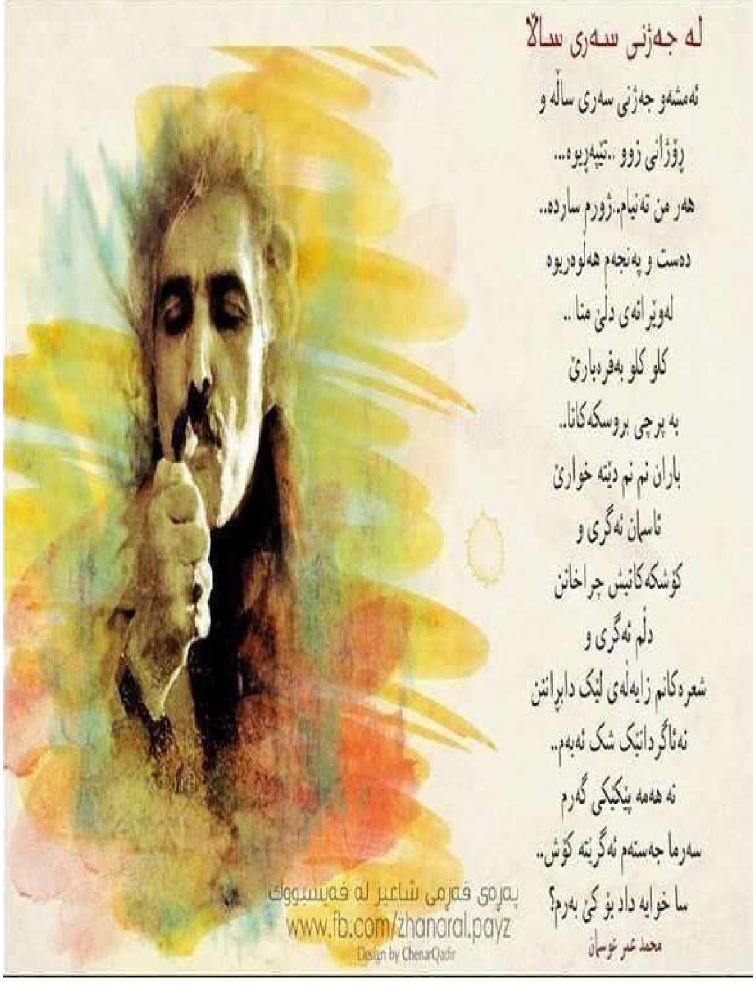

یادنامە

بڵاوکراوەیەکی کوردیی ناوبەناوە، یادەوەری و یاداشتی جەنگاوەر و کەسایەتییە کوردستانییەکان دەگێڕێتەوە، بەشێوەی ئەلکترۆنی له هۆڵەندا بڵاودەبێتەوە.

YADNAMA

سەرپەشتیار: سەرکەوت محەمەد فەتاح (جیهاز)

E–mail : sarkawt_47@hotmail.com

سکرتێری نوسین: سەپان حەسەن

HOLLAND –Amsterdam
Mob& Viber& WhatsApp: +31615852703